

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 9 Sayı: 45 Volume: 9 Issue: 45

Ağustos 2016 August 2016

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİ: KIZILAY ÖRNEĞİ NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATION: KIZILAY

Fevzi KAYA*

Öz

Yirminci yüzyılın son çeyreğine girilirken toplumda başta siyaset, ekonomi, sanat, kültür ve teknoloji olmak üzere diğer pek çok alanda önemli değişimler meydana gelmiştir. Bu baş döndürücü değişimler yirmi birinci yüzyılda da tüm hızıyla devam etmektedir. Uzun yıllardan beri toplumu idare eden kurumlar toplumun ihtiyaç duyduğu mal ve hizmetleri sunmada yetersiz kalmış ve yeni kurumların ortaya çıkması zorunlu bir hal almıştır. Sivil toplum kuruluşları yaşanan bu hızlı değişimler sonucu ortaya çıkmış ve giderek önem kazanmaya başlamıştır. Bu çalışmamızda sivil toplum kuruluşlarının ortaya çıkma sebepleri, zaman içerisinde geçirdikleri değişimler, önemleri ve ülkemizdeki başlıca sorunları üzerinde durulacaktır. Çalışmanın son kısmında ise kapasite ve konumuna göre ülkemizde çok önemli bir sivil toplum kuruluşu olan Kızılay örneği irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Sivil Toplum Kuruluşları, Kamu Hizmeti, Kızılay, Kamu Sektörü.

Abstract

Closing to the last quarter of twenty century there have been important changes in the society especially in politics, economy, culture, and technology. These tremendous changes are continuing with the twenty first century. Organizations which rule the society for a long time have been insufficient, so new organizations have been seen. Civil society organizations have been crucial due to the changes. In this study, the reasons for the emergence of civil society organizations, changes seen, the importance of them and main issues in Turkey will be discussed. Finally, according to its capacity and position, Kızılay as an important example of civil society organizations in Turkey will be debated.

Keywords: Civil Society Organizations, Public Service, Kızılay, Public Sector.

GİRİŞ

Ekonomi, siyaset, sanat, teknoloji ve sosyal hayat başta olmak üzere diğer birçok alanda önemli değişimlere şahit olmaktadır. Artık değişimleri takip edemediğimiz bir dönem yaşamaktayız. Günümüz dünyasında meydana gelen hadiseler sebebiyle topluma yön veren ve toplumu idare eden aktörlerin konumunda da birtakım değişimlerin ve gelişmelerin yaşanılması kaçınılmaz bir hal almıştır. Bildiğimiz üzere önceki dönemlerde toplumun temel ihtiyaçlarının sevk ve idaresinde muhatap devletti. Devlet kamu hizmeti görevini tek başına yerine getirmekteydi. Kamusal mal ve hizmetlerin hem üretilmesi hem de dağıtılması sürecinde devletin mutlak bir hâkimiyeti söz konusuydu. Dominant bir role sahip olan devlet, zamanla bu alanda başka ortaklara ihtiyaç duyar hale gelmiştir. İşte kâr amacı olmayan örgütler bu noktada ön plana çıkarak önem kazanmaya başlamıştır. Kar amacı olmayan örgütlerin kamusal mal ve hizmetlerin topluma ulaştırılmasında devlete yardımcı oldukları görülmektedir. Özellikle 1980'li yıllardan itibaren bu sektörün hem kapasite olarak geliştiği hem de devletle olan ilişkisinde yeni gelişmeler olduğu gözlemlenmiştir. Bu yeni ilişkiden dolayı devletten daha fazla yardım aldıkları ve idarelerinin daha profesyonel bir hale geldiği ifade edilmektedir (Salamon, 2005: 95-96). Kar amacı olmayan örgütlerin kapasite ve profesyonellik açısından devletle birlikte vatandaşlara daha iyi hizmet sunmak noktasında ortak bir paydaya sahip oldukları görülmektedir (Gulati-Partee, 2001: 31).

20.yüzyılın son çeyreğinde uluslararası ilişkilerde görülen en önemli gelişmelerden bir tanesinin kar amaçsız örgütlerin artan etkisi olduğu bildirilmektedir (Guay vd., 2004: 129). Kar amacı olmayan örgütlerin dünyada önemli dönüşümlerin (mesela fordizm, post-fordizm, modernizm, post-modernizm gibi) yaşandığı bir dönemde gündeme geldiklerini görüyoruz (Belge, 2003: 19). Kar amacı gütmeyen sektörün günümüzde yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde önemli bir ekonomik ve sosyal güç şeklinde karşımıza çıktığına dikkat çekilmektedir (Anheier, 2005: 12). Bu sektörün toplumla etkileşimi çok geniş bir dairede kendisini göstermektedir. Etkisinin toplumun tüm bireylerine nüfuz ettiği görülmektedir. Bu sektördeki örgütler üstlendikleri rolleri dolayısıyla genellikle toplumun iyi adamları (*good guys*) şeklinde kabul edilmektedirler (Boli, 2006: 344).

Bu çalışmada sivil toplum örgütlerinin öncelikle tanımı, nasıl ortaya çıktıkları, özellikleri, toplumda neden bu kadar büyük bir öneme sahip oldukları ortaya koyulmaya çalışılacaktır. Daha sonra bu örgütlerin zaman içerisindeki gelişimi, gelecekte yer edineceği pozisyonu ele alınarak ülkemizdeki STK'ların başlıca

* Arş. Gör., Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, fevzikaya@sdu.edu.tr

sorunları ve bu bağlamda Amerika Birleşik Devletleri ile Türkiye’de ki STK’ların kısa bir karşılaştırılması yapılacaktır. Çalışmanın nihai kısmında ise önemi ve konumuna binaen ülkemizde ki Kızılay örneği üzerinde durulacaktır.

1. KAVRAMSAL AÇIKLAMALAR

1.1. Sivil Toplum Kuruluşları

Kâr amacı olmayan örgütler batılı literatürde civil society organizations (CSOs) olarak isimlendirilmektedirler. Türkçe literatürde sivil toplum örgütleri (STÖ) veya sivil toplum kuruluşları (STK) şeklinde bir kullanım yaygınlığı söz konusudur, biz de bu çalışmada STK ismini kullanacağız. Bunun yanında kavramın İngilizcede non-governmental organization (hükümet dışı kuruluşlar) olarak da kullanıldığı görülmektedir, kısaca literatürde NGO’s diye geçmektedir (İnal ve Biçkes, 2006: 3). Bu terim Birleşmiş Milletlerin (BM) kullanımıyla birlikte önem kazanmaya başlamış özellikle 1970’lerden itibaren popüler bir biçimde kullanıla gelmiştir (Willets, 2015). Bu kullanımlardan başka kar amaçsız (non-profit), gönüllü (voluntary) ve sivil toplum (civil society) örgütleri gibi birbiriyle örtüşen anlamlarda da kullanıldığını görüyoruz. Ülkelerin kavramı kullanımları birbirlerinden farklılık gösterebilmektedir. Örneğin ABD’de kar amacı gütmeyen örgütler kullanımının İngiltere’de ise gönüllü örgütler kullanımının daha yaygın olduğu bilinmektedir (Lewis, 2010: 1056). STK’lar için yukarıdaki kullanımların yanı sıra hayırsever sektör, vergiden muaf sektör, hayır kurumları ve bağımsız sektör kuruluşları gibi birtakım nitelendirmelere de rastlanılabilmektedir (Boris, 2006: 1).

STK’lar yapı ve işleyiş bakımından çok çeşitlilik arz etmektedir dolayısıyla bu örgütlerin net bir tanımını yapmak güçtür. STK’lar, “gönüllü üyeliğe dayalı, topluma hizmet ve siyaseti etkilemeye yönelik resmi olmayan örgütlenmeler olarak sadeleştirilebilir. Bu siyasi etkinin boyutları ise, çok farklı olabilmekte; küresel, ulus üstü (AB), ulusal, bölgesel, yerel ve hatta yakın çevre düzeyi (mahalle sorunları, iş yeri konuları, apartman yönetimi vs.)” (AB Uyum Süreci ve STK’lar 2004’ten akt. Talas 2011: 391). Üyelik için herhangi bir zorlamanın söz konusu olmadığı, gönüllülük üzerine bina edildiği görülmektedir. Topluma hizmet etme hedefinin yanı sıra siyasi otorite üzerinde nüfuz etme amacı bulunmaktadır ve son olarak ise resmi olmayan bir örgüt yapısı söz konusudur. STK’lar, uluslararası kalkınma ve gelişmemiş ülkelerdeki yoksul insanların refahını artırma çabalarında aktif rol üstlenen aktörlerden bir tanesidir (Werker ve Faisal, 2008: 74). STK’lar çağımızda politika belirleyen ve aynı zamanda toplumları yönlendiren aktörlerden bir tanesi olarak da kabul edilmektedirler (Talas, 2011: 391). STK’lar, gönüllük esasına dayanan, kendi kendine yönetim yapısına sahip olan, kar dağıtmayan ve kamu ile kendi üyelerine hizmette bulunan örgütleri oluşturmaktadırlar (Boris, 2006: 1).

Ne devletin ne de özel sektörün bir parçası olan örgütleri belirtmek için kullanılır STK kavramı. Bu tür bir sınıflamada bile birçok özellikteki, türdeki ve amaçtaki STK’yla karşılaşmak mümkün (Yaziji ve Doh 2009: 4). Üçüncü sektör olarak kabul edilen STK’lar kalkınma, insan hakları, insan ve çevreye dair eylemler başta olmak üzere kamuyla ilgili pek çok faaliyet içerisinde bulunurlar. Bununla birlikte kamusal politikaların savunulmasında ve toplumsal dönüşümün gerçekleşmesinde de mücadele ederler (Lewis, 2010: 1056).

Salamon ve arkadaşları ise STK’ları doğrudan tanımlamak yerine, 6 temel özelliğine vurgu yapmaktadırlar, bu özellikler (Salamon, 1999);

1. Resmi örgütler (formal organizations) olarak kurulurlar, yasal olarak görevlileri, mal varlıkları bulunmakta ve işbirliği içinde olurlar (engaging in contracts),
2. Devlettten ayrılırlar, devlet yapısının dışında özel bir konuma sahiptirler,
3. Kâr amacı gütmeyen faaliyetler içerisinde (nonprofit distributing) olabilirler; bazı hizmetleri satabilir ya da yüksek düzeyde maaş sağlayabilirler,
4. Özerk (self governing) bir yapıda varlıklarını sürdürürler,
5. Gönüllük (voluntary) esastır; onlara üye olmada veya yardımda bulunmada yasal herhangi bir zorunluluk yoktur,
6. Kamu yararı (public benefit) hizmetlerinde bulunurlar.

Öyle anlaşılıyor ki STK’ların doğrudan tanımını yapmak güç dolayısıyla bu durum yazarları daha çok sektörün birtakım özellikleri üzerinde durmaya itmektedir.

2. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ DEVLET İLE İLİŞKİSİ

Devletin toplumun ihtiyaç duyduğu temel mal ve hizmetleri yerine getirmedeki rolü geçmiş dönemlerde daha kolay bir vaziyetteydi. Günümüz ile kıyaslandığında vatandaşların istek ve talepleri sınırlı bir düzeydeydi fakat 21. yüzyıla gelindiğinde hükümetlerin kendi vatandaşlarına karşı olan görev ve sorumlulukları ciddi bir biçimde artmış oldu. Hükümetler temel mal ve hizmetleri sunmada sınırlı bir kabiliyete sahip olduklarının farkına varmış oldular. Bundan dolayı devletin, hem kâr amacı güden özel sektöre, hem de kâr amacı gütmeyen örgütlere mal ve hizmetlerin ulaştırılması noktasında ihtiyaç duyduğu açık bir biçimde ortaya çıkmıştır. Devlet olarak ortaya çıkan sistem ya da yapı vatandaşlarının ihtiyacı olan

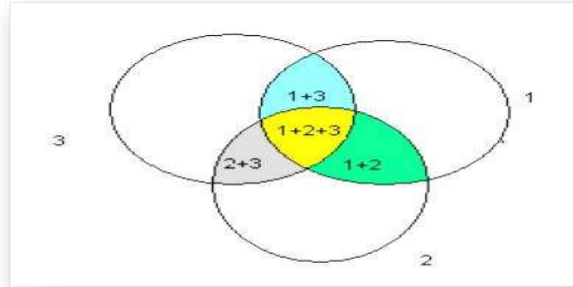
temel gereksinimleri tedarik etmeye çalışır fakat günümüzde hem nüfusun artmış olması, hem de buna bağlı olarak siyasi, kültürel, ekonomik, hukuki, sosyal ve diğer birtakım taleplerin ve beklentilerin artmış olması devletleri dolayısıyla da hükümetleri çok zor bir durumda bırakmıştır. Devlet bütün hizmetleri tek başına yapamaz olmuş ve diğer sektörlerle özellikle eğitim, sağlık, çevre, din, kadın, afetle mücadele, yaşlı bakımı ve insan hakları gibi yerine getirmede sorumlu olduğu birtakım konularda STK'lara bariz bir biçimde ihtiyaç duyar hale gelmiştir (Kocabaş, 2008: 174). STK'ların dış çevreyle olan ilişkileri önemlidir, bu örgütler diğer ortakları ile yani devlet ve özel sektörle ticari, stratejik ve siyasi işbirliği içerisinde hareket etmektedir (Walter ve Steinberg, 2006). Küreselleşme, demokratik katılımın artması, buna bağlı olarak taleplerde ki değişim, bilgi ve teknolojiye ki hızlı değişimler STK'larla ilişki kurmayı zorunlu kılmıştır (Pasha, 2004: 1). Siyasi yönetim, sosyal normlar ile sosyal ve ekonomik politikadaki değişikliklere göre devlet ile STK'lar arasındaki ilişki dinamik ve karmaşık bir yapıda olabilmektedir (Boris, 2006: 3).

Bilindiği gibi bazı mal ve hizmetlerin ne devletçe ne de özel sektörde sunulmadığı görülmektedir. STK'ların böyle bir boşluğu doldurmak için örgütlendikleri bilinmektedir. Yine 20. yüzyılın son çeyreğinde ekonomide, siyasette, sosyal hayatta, kültürde ve teknolojiye meydana gelen hadiseler devletlerin yönetim alanında tek güçlü aktör olma rolüne son vermiştir. Bunun yerine STK'ların da ön plana çıktığı çok aktörlü bir yapı ortaya çıkmıştır, bu çok aktörlü yapıya yönetim adı verilmektedir (Tekeli, 2003: 11). Bu yeni yapıda toplumsal aktörlerin karar alma ve uygulama süreçlerinde çıkarlarını dile getirdikleri karşılıklı bir ilişki durumu söz konusu olmaktadır (Argüden, 2006: 10). STK'ların yönetişimin ilkeleri olan açıklığın, etkinliğin, şeffaflığın, sorumluluğun ve cevap verebilirliğin topluma yerleşmesine katkı sağladıkları ve bu noktada hem kamu hem de özel sektör üzerinde olumlu etkide bulunduğu söylenebilir (Pasha, 2004: 3).

Devlet veya kamu dışındaki diğer sektörler kar amaçlı özel sektör ve kâr amaçsız sektör şeklinde ikiye ayrılmaktadırlar. Özel sektör olarak ortaya çıkan örgütlerin temel amacı açıktır, bu amaç hepimizin bildiği üzere kar etme yani para kazanmaktır. Üretim sunmuş oldukları her mal veya hizmet için kar elde etmek isterler yani başlıca motivasyonları gelir elde etmektir. STK'larda ise herhangi bir gelir elde etme amacı yoktur ve olamaz da zaten. Temel motivasyon "kolektif yarar" sağlamaktır (Özer, 2008: 91). Bunun yanında belirli konularda veya alanlarda halka hizmet etme, halkın ihtiyaç duyduğu gereksinimlere anında cevap verme ve de bunları yerine getirirken hiçbir gelir elde etme kaygısının olmaması özelliğini taşırlar. STK'lar özel sektör ile kamu sektörü yanında "kamu ile ilgili farklı bir sosyal alanı oluşturmaktadırlar" (Kocabaş, 2008: 175). Yukarıda da ifade edildiği gibi ne kar edinme ne de iktidarı elinde bulundurma amacı söz konusu olmaktadır.

Üç temel sektör olan kamu, özel ve STK'lar arasındaki ilişki görsel olarak şu şekilde ifade edilmektedir;

Tablo 1: Kamu, Özel ve Sivil Toplum Kuruluşları Arasındaki İlişki

Kaynak: Öner, 2002: 2-3.

Öner'in yapmış olduğu sınıflandırmaya göre 1 rakamı ile gösterilen daire kamu sektörünü, 2 rakamı ile gösterilen daire özel sektörü ve son olarak 3 rakamı ile gösterilen daire STK'ları göstermektedir. Öner daha sonra dairelerin kesiştikleri alanları şöyle açıklamaktadır (Öner, 2002: 2-3);

1+3 (kamu sektörü ile STK'ların kesişme noktasında vakıflar ve dernekler kurulurlar),

1+2 (kamu sektörü ile özel sektörün kesişme noktasında hem esnaf ve sanat odalarına hem de kamu kurumlarının şirketleşmesine rastlanılır),

2+3 (özel sektör ile STK'ların kesişme noktasında öncelikle özel şirketlerin dernek ve vakıf benzeri yapılar kurması, sonra STK'lar içerisinde bulunan kuruluşların kazanç elde etmek için şirket kurmaları ve son olarak da birtakım mesleki dernekler veya vakıflar yer almaktadır),

1+2+3 (kamu, özel ve STK'ların kesişme noktasında oldukça karmaşık ilişkiler söz konusudur, kamu sektöründeki bazı kuruluşların oluşturmuş olduğu vakıfların kazanç amaçlı şirket kurmaları örnek olarak gösterilebilir).

3. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ TEMEL ÖZELLİKLERİ

21.yüzyılda hızlı ve dramatik değişimlerin olması, artık merkezin yani devletin gerekli mal ve hizmetleri tek başına sunmada yetersiz kalması STK'ları son dönemlerde önemli bir gelişme içerisinde sokmuştur. STK'ların en bilinen karakteristiklerini herhangi bir kâr amacı gütmeyen, toplumsal yararı ön planda tutan, toplumdaki bireyleri bilinçlendirmeyi amaçlayan, demokratik katılımı arttırmayı ve bireyleri bu konuda yönlendirmeyi amaç edinen özerk ve özgün yapılar şeklinde ifade edebiliriz (Özer, 2008: 91).

STK'lar toplumun temel gereksinimlerini gidermede, eşitsizlikleri çözmeye çalışmada, yeni olanaklar ve yatırımlar oluşturmada, toplumsal dayanışmayı arttırmada ve son olarak vatandaşların sorunlarını demokratik bir biçimde çözmede hayati bir işleve sahiptirler. Hükümetin toplumla ilgili almış oldukları kararları vatandaşlara aktarmada ve yine bireylerin talep ve isteklerini hükümete ulaştırmada STK'ların aktif bir rol üstlendiklerini görebilmekteyiz. Vatandaşları kendilerini ilgilendiren kararlar hakkında bilgi sahibi kılma ve bu yolla yönetime katılımını artırma hedefi vardır. Gerektiğinde bazı politikalarda ve konularda muhalefette bulunarak, karar alıcıların verecekleri kararları tekrar gözden geçirmelerini sağlamaya çalışıp, bu konuda etkili olabilmeyi misyon edinmektedirler (Özer, 2008: 92). Buradaki temel amaç siyasi otoritenin vereceği kararlar üzerinde etki edilebilir, gelişmiş demokrasilerde bu duruma rastlamak oldukça yaygındır. Toplumsal yaşamda vatandaşları ilgilendiren önemli meselelerin gündeme getirilmesinde STK'ları savunucu bir rolde (advocacy role) görmek mümkündür. İnsan haklarının korunmasında, ilgi bekleyen konuların kamunun dikkatine sunulmasında yine sosyal, siyasal, çevresel ve toplumsal birtakım endişelerin dile getirilmesinde etkili olduklarını görebilmekteyiz (Pasha, 2004: 5). Bunların yanı sıra STK'lar hizmetlerin dağıtımını sağlamak, yönetimin alacağı kararlara katılmak ve yine yönetimin aldıkları kararları uygulayıp uygulamadıklarını kontrol etmek görevlerine sahiptirler (Pasha, 2004: 1). Hastalıklara karşı yeni tedavi yöntemleri geliştirmek, daha yaşanabilir bir topluma sahip olmak, insan hakları ve ekonomik kalkınmanın desteklenmesi için bu alanlarda araştırmalarda bulunan STK'lardan toplum olarak bir beklenti söz konusudur. Toplumun STK'lar konusunda birtakım çekinceleri de olabilmektedir örneğin kutuplaştırıcı olabilecekleri, vergi indirim konusunda sorumsuz davranabilecekleri, antidemokratik örgütlere dönüşebilecekleri veya yanlış tarafın verilen mücadeleden kazançlı çıkabileceği durumlar gibi (Steinberg ve Powel, 2006: 1).

STK'ların belki de en önemli özelliği bağımsız bir yapıda olmalarıdır, bunun anlamı şu; bu örgütler kendi prensiplerini, endişelerini ve standartlarını ortaya koymada tamamen özgürdürler. Toplumun gereksinim duyduğu mal ve hizmetleri etkili ve duyarlı bir şekilde dağıtmak için STK'lar bağımsız bir biçimde hareket etmek zorundadırlar. STK'ların bir diğer önemli faydası da bireylere kendi tercihleri içerisinde kişisel seçimini yapabilme fırsatını sunmalarıdır. Tekeli, STK'ları "küçük kamu alanları" olarak görmektedir, ona göre buralarda güç demokratik bir şekilde üretilmekte ve bireyler STK'lar yoluyla birtakım kamusal mal ve hizmet sunabilmektedirler. Yani vatandaş kamusal veya özel sektörde sunulan hizmetleri tüketen olmaktan çıkarak artık bazı hizmetleri üretebilen konumuna yükselmiştir (Tekeli, 2003: 10).

STK'ları hayatın hemen her safhasında görmek mümkün; sosyal hizmetler sunma, fakirlere yardımda bulunma, hasta vatandaşlara sağlık yardımı yapma, çocuklar için günlük bakımın yapıldığı kreşler sağlama ve gençlere yönelik birtakım sanatsal, kültürel faaliyetlerde bulunma ve bunların ötesinde çok daha fazla hizmeti saymak mümkündür. Geçmişte bu ve benzeri zaruri hizmetler devlet kurumları tarafından yerine getirilmekteydiler fakat günümüzde artık bu gibi hizmetleri devlet tek başına verememekte daha doğrusu kapasitesi ve gücü el ver(e)memektedir. Yeni ortaklara ihtiyaç duyulmaktadır. STK'lar ihtiyaç duyulan ortaklardan birini oluşturmaktadır. STK'lar ortak hizmetlerin sunulmasında alternatif bir araç görevini ifa etmektedirler (Weisbrod, 1997).

İnsanların gün geçtikçe bu örgütlere olan bağımlılıkları artmaktadır bu yüzden STK'ları gündelik hayatın olmazsa olmaz bir parçası olarak görebiliriz. Kocabaş ise STK'ların 5 temel özelliği üzerinde durmaktadır, bu özellikler; gönüllülük, hükümetten bağımsız olma, örgüt olma, belirli bir hedefe sahip olma ve son olarak kâr amacı taşımamaları şeklindedir (Kocabaş, 2008: 179-180). STK'ların; "Kamuoyu oluşturma yoluyla bireylerin taleplerinin dile getirilmesine yardımcı olmak, çoğulcu toplum yapısının sağlanmasına katkıda bulunmak ve devlet tüzel kişiliğinin gerçekleştirdiği uygulamalar ile pazar ekonomisinin dayattığı bazı mekanizmalara karşı koruyucu tampon işlevi görmek" şeklinde bir işleve sahip oldukları belirtilmektedir (Özalp, 2008: 30). STK'ların yukarıdaki görevlerinin yanında; yoksullukla mücadele, gençliği geliştirici programlar, kamu hizmetinde bulunma, çalışanların haklarını koruma, kamu düzenini sağlama, sağlık hizmeti, sanat, şiddeti önleme, çevresel ve ekonomik gelişmelere katkı sağlamak gibi birtakım görevlere sahip olduklarını görüyoruz. STK'lar görevlerini bağımsız bir biçimde üstlenebildikleri gibi özel sektör işletmeleri ve yerel yönetim birimleriyle işbirliği içerisinde de yerine getirebilmektedir (Werker ve Faisal, 2008: 74). Bir STK'nın verdiği hizmetler toplumun tümüne yönelik olabileceği gibi hususi bir gruba yönelik de olabilir örneğin çocuklar, yaşlı bireyler, savaş mağdurları, gençler, vs. (Gulati-Partee, 2001: 31).

STK'lar çok değişik şekillerde örgütlenebilmektedir. Genel olarak baktığımızda; dernekler, vakıflar, sendikalar, dini kuruluşlar, spor kulüpleri, politik kuruluşlar, özel hastaneler, mesleki odalar, eğitim kurumları, localar, çevre örgütleri, kültürel kuruluşlar, işçi sendikaları, birlikler ve diğer gönüllülük esasına dayanan bir yapıda örgütlenerek karşımıza çıkmaktadırlar (Özalp, 2008: 19). Kamu sektöründeki kurumlar gibi STK'lar farklı büyüklükte örgütlenebilmektedirler. Kızıl Haç veya Duke üniversitesi gibi büyük çaplı örgütlerden yerel ölçekte hizmet eden küçük çaplı örgütlere kadar çeşitlenebilmektedirler (Gulati-Partee, 2001: 33). Bu sektörde gönüllü olarak çalışanların maddi çıkar beklentisi içinde olmadıkları, fedakâr çalışma ve gönüllülüğün temel güdü olduğu görülmektedir. Genellikle bağışçılar tarafından finanse edilmektedirler, bağışçıların çoğunun kimler olduğu bilinmemekte yani bağışlar gizli yapılmaktadır (Werker ve Faisal, 2008: 77). Devlet ve diğer kişisel şirketlerden de çeşitli destekler aldıkları bilinmektedir. Bununla birlikte yerel yönetim birimleriyle bazı ortaklıklar kurularak yerel halka bazı hizmetler sunulabilmektedir (Gulati-Partee, 2001: 33-35).

Hem sahip oldukları çalışan hem de gelirleri bakımından karmaşık bir şekilde sınıflandırıldıkları görülmektedir. Örneğin yıllık 1 milyar dolar ve üzeri gelire sahip olan STK'ların olduğu belirtilmektedir (Werker ve Faisal 2008: 74). STK'lar da özel sektör kurumları ya da kamu kurumları gibi mali açıdan kazanç elde edebilirler. Fakat elde ettikleri kazançları tüzüklerinde belirledikleri amaçlar doğrultusunda kamu hizmeti için kullanmak zorundadırlar. Herhangi bir kişisel kazanç söz konusu olamaz (Gulati-Partee, 2001: 31).

4. AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ İLE TÜRKİYE ÖRNEĞİ: KISA BİR KARŞILAŞTIRMA

Amerika Birleşik Devletleri tarihinde STK'lar daima önemli bir konumda olmuşlardır. Ülkenin bağımsızlığından bu yana hem politik hem de ekonomik yaşamda STK'ların güçlerini arttırdıkları görülmektedir. 19. yüzyılda ülkenin içinde bulunduğu sancılı dönemde STK'lara önemli bir misyon yüklenmiştir. Ayrımcılık hareketlerinin ülkeyi böldüğü bir dönemde STK'lar sosyal barışın (social peace) yerleştirilmesinde yardımcı olmuşlardır (Hammack, 2002: 1655).

Ülkede çok sayıda STK'nın örgütlendiği bilinmektedir. Ülkenin farklı milletlerden ve kültürlerden ciddi bir oranda göç alıyor olması bu örgütlerin sayısını arttırmaktadır. Devletin değişik kültürdeki bireylere uzanması ve bu kesimlerin taleplerine karşılık vermesi devleti STK'larla işbirliği kurmaya zorlamaktadır. Amerika farklılıklar ülkesi olarak kabul edildiğinden ülkedeki din, etnik köken ve kültür çeşitliliğini STK'lar aracılığıyla iyi bir biçimde yönetebildiği belirtilmektedir bilhassa dinsel çatışmaların (religious conflict) önlenmesinde etkili oldukları görülmektedir (Hammack, 2002: 1640).

ABD Devlet Gelirleri Dairesi (The Internal Revenue Service) 2010 kayıtlarına göre ülkede 2.3 milyon STK bulunmaktadır. Gelir Dairesine kayıtlı STK sayısı ise 1.6 milyon civarındadır. Kayıtlı STK sayısında 2000 yılı sonrası %24'lük bir artışın yaşandığı bildirilmektedir. 10 yıllık sürede sektörün sürekli büyüdüğü anlaşılmaktadır (Blackwood vd. 2012: 1). ABD'deki STK'ların ekonomide güç sahibi oldukları gözlemlenmektedir. STK'lar ülkedeki GDP'nin (Gayri Safi Milli Hâsıla) %5'inden fazlasına sahip aynı zamanda ülkede ödenen maaşların da yaklaşık %8'ine sahip bir güçteler. Ülke ekonomisine 2012 yılındaki katkılarının \$887,3 milyar olduğu bildirilmektedir (McKeever ve Pettijohn, 2014). Ülkedeki toplam mal varlıklarının yaklaşık \$3 trilyon olduğu tahmin edilmektedir (Boris, 2006: 5). Ekonomik gücün yanında insan gücü bakımından da önemli bir potansiyele sahip oldukları görülmektedir. 1977 yılında bu sektörde çalışan insan sayısının 5,5 milyon olduğu saptanırken, 1994'te bu sayının 9,6 milyona yükseldiği tespit edilmiştir. Bu çalışanların ücretli çalıştıkları belirtilmektedir (Cohen ve Boohett, 2000). 20 yıldan daha az bir süre içinde çalışan sayısı yaklaşık iki katına çıkmıştır. Bu konuda yapılan bir diğer araştırmaya göre 1996'da bu sektörde istihdam edilenlerin sayısının yaklaşık 16 milyon olduğu belirtilmektedir. Bunların 10.2 milyonunun hem tam zamanlı hem de ücretli çalıştıkları belirtilirken geriye kalan 6 milyona yakınının ise gönüllü çalıştıkları bildirilmektedir (Gulati-Partee, 2001: 33).

1960'tan sonra STK'ların işgücü ve ekonomideki etkinliklerinin bir hayli ağırlık kazandığı söylenmektedir. 2000 yılında ülkedeki tüm çalışanların %10'unu, ev ekonomisinde çalışanların (domestic economy) ise %8'ine yakını oluşturmuşlardır. Ülkede faaliyet gösteren STK'ların ekonomi dışındaki diğer birtakım alanlarda da önemli çalışmalara destek oldukları belirtilmektedir. Bilhassa toplumun ihtiyaç duyduğu temel alanlar olan eğitim ve sağlıkla ilgili çok başarılı modeller kurdukları, hayati projelere imza attıkları hususuyla ülkede eğitim veren pek çok kolej ve üniversitenin bu sektörün öncülüğünde kuruldukları görülmektedir (Hammack, 2002: 1658-1662). ABD, sektörün toplumdaki yeri ve öneminden dolayı bu sektörü tanımış (dikkate almış) ve son dönemlerde bu örgütlere karşı olan desteğini arttırmıştır. Toplumun gereksinim duyduğu birçok temel mal ve hizmetin temini noktasında devletin bu örgütlere çeşitli olanaklar tanıdığı örneğin atık maddelerin toplanması ve geri dönüşümü, otobüs hizmetleri ve diğer çevre hizmetlerin yerine getirilmesinde sektöre önemli fırsatların verildiği görülmektedir. Ülkedeki her üç yönetim düzeyinin (federal, eyalet ve yerel yönetimler) STK'ların elde ettikleri gelirlerinin yaklaşık 1/3

sağladıkları bilinmektedir, bu gelirin yıllık yaklaşık 200 milyar dolara tekabül ettiği söylenmektedir (Brooks, 2005: 544). Devletin STK'lara desteğinin süreklilik arz ettiği bilinmektedir. Ülkede faaliyet gösteren STK'ların etkinliklerinin ülke ekonomisindeki büyümeye paralel geliştiği belirtilmektedir. Örneğin 1945'te ülkede kişi başına düşen gelirin \$6,231 olduğu, 1990'a gelindiğinde ise iki kattan daha fazla bir artışla \$14,138 olduğu görülmektedir dolayısıyla Amerikalıların zenginleştikçe STK'lardan daha fazla mal ve hizmet satın aldıklarına dikkat çekilmektedir (Hammack, 2002: 1662-1663). Tabii bu durumun STK'ların ülkede etkin bir biçimde faaliyet göstermelerine sebep olan faktörlerden sadece bir tanesi olduğu unutulmamalıdır.

ABD'deki STK'ların genel özelliklerine kısaca değindikten sonra şimdi ülkemizdeki durumlarına bakabiliriz. İhtiyaç duyanlara kamu hizmeti sağlama Osmanlı Devletinden devralınan uzun bir geçmişe sahiptir (İlhan, 2013: 102). Osmanlı topraklarında vakıflar aracılığıyla toplumda yoksulluğun azaltılması, eğitim ve sağlık hizmetleri vermek üzere çok sayıda vakfın örgütlendiği bilinmektedir. O dönemde vakıfların; mülkiyet hakkının savunulması, mimarinin korunması, yaşlılara destek, yolların, kütüphanelerin, köprülerin, çeşmelerin ve limanların inşa edilmesi gibi pek çok alanda hizmet verdiklerini görmekteyiz (Çizakça, 2005: 21-23). STK'ların böyle bir miras üzerine bina edildiğini bilmekte fayda var. Türkiye Cumhuriyeti'nde sivil toplumun ve STK'ların ön plana çıkması 1980'li yılların ikinci yarısına rastlamaktadır. Sovyet rejiminin çökmesi, rejimin ortadan kalkmasıyla Doğu Avrupa toplumlarında görülen gelişmeler, Avrupa'daki dikta ülke yönetimlerinden demokrasiye geçişlerin yaşanması gibi birtakım olayların sivil toplum ve STK'ların gündeme gelmesinde etkili olduğu belirtilmektedir (Tosun, 2001: 233-234).

Amerika'daki kadar olamazsa da ülkemizde de STK'ların önem kazandığı ve buna paralel olarak son dönemlerde sayısal olarak ciddi bir artış içinde oldukları görülmektedir. Yirminci yüzyılın son çeyreğine girildikten sonra ülkemizdeki STK sayısında artış yaşanmıştır. Örneğin 1980'de ülkemizdeki STK sayısının 40 binden daha az olduğu görülmektedir (Şimşek 2004: 48). 1980'li yıllardan sonra özellikle de ülkemizin Avrupa Birliği (AB) ile olan münasebeti dolayısıyla son dönemlerde STK'ların sayısında ciddi artışlar yaşanmıştır. Ülkemizdeki STK'ların da ABD' dekiler gibi çok geniş bir alanda faaliyet gösterdikleri görülmektedir. Bu örgütlere eğitimde, sağlıkta, siyasette, hukukta, kültürde, sporda ve diğer birçok sosyal alanlarda rastlamak mümkündür. Ülkemizde ki STK'ların tek tip olmadıklarına şahit olmaktadır. Genel olarak yapılarına bakıldığında; dernekler, vakıflar, sendikalar, meslek kuruluşları, din, çevre ve politika meseleleriyle ilgilenen kuruluşlar şeklinde yapılandıkları görülmektedir. STEP'e (Sivil Toplum Endeks Projesi) göre ülkemizde toplamda 90,578 tane STK mevcut, bunların 4,547'sinin vakıf, 86, 031 tanesinin de dernek şeklinde örgütlenip faaliyet gösterdiği gözlemlenmektedir. Derneklerle vakıflar dışında ülkemizde faaliyet gösteren çeşitli sendikaların, mesleki kuruluşların ve kooperatiflerin de mevcut olduğu bilinmektedir dolayısıyla yukarıda verilen 90, 547 sayısına bunlar eklenmemiştir. STEP'e göre bu kuruluşların da eklenmesiyle birlikte ülkemizde yaklaşık 150, 000'den fazla STK bulunmaktadır (Türkiye'de Sivil Toplum, 2011: 18). STK toplam sayısının düşük olduğunu görmekteyiz. Genel nüfusu bizden yaklaşık 4 kat fazla olan ABD'deki STK sayısı bizden 10 kat daha fazladır. Yukarıda da belirtildiği gibi ABD'de yaklaşık 1,5 milyon STK bulunmaktadır. Ülkemizdeki STK'ların sayıca artırılması konusunda gerekli desteklerin sağlanması bu örgütlerin gücüne pozitif etki yapacaktır.

ABD'deki STK'lar ülkemizde faaliyet gösteren STK'larla mali yönden karşılaştırıldığında bizdeki STK'ların oldukça zayıf oldukları ortaya çıkmaktadır. STK'ların ABD GSMH içerisindeki payının yaklaşık % 6, olduğu belirtilmektedir. Dünyadaki gelişmiş ülkelerdeki bu oranın genelde %4-5 olduğu bilinmektedir. Örneğin bu oranın İngiltere ve Fransa'da yaklaşık %5, Japonya'da ise yaklaşık %4 olduğu görülmektedir. Bu ülkelerdeki oranın gün geçtikçe artmaya devam ettiği göze çarpmaktadır. Ülkemizdeki STK'ların GSMH içindeki payının oldukça düşük olduğu tahmin edilmektedir, Özalp'ın da belirttiği gibi ülkemizde maalesef bu konuyla ilgili yapılmış herhangi bir sayısal veri bulunmamaktadır (Özalp, 2008: 23-24). STK'ların üstlendikleri misyon ve vizyonlarını yerine getirebilmeleri için mali olarak güçlü olmaları gerektiği üzerinde genel bir kanaat mevcut. Ülkemizde STK'ların GSMH içindeki payının en azından ekonomik olarak orta düzeyde bulunan Batılı ülkelerin seviyesine çıkarılması önemli bir adım olacaktır. Ülkemizde STK'ların %57'sinde yani yarısından çoğunda ücretli personel bulunmamaktadır. Bu durum STK'ların mali açıdan sıkıntı içinde olduklarını göstermektedir (Türkiye'de Sivil Toplum 2011: 19). Ülkemizde STK'lara yapılan bağışların daha çok bilinen bazı büyük STK'lara gitmesi, finans konularındaki bilgi eksikliği ve bağışçıları teşvik edecek mekanizmanın gelişmemiş olması gibi sebepler mali kaynakları yetersiz kılmaktadır (TÜSEV, 2006: 57-58).

5. ÜLKEMİZDE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ BAŞLICA SORUNLARI

Ülkemizde faaliyet gösteren STK'ların kuşkusuz birtakım temel sorunları bulunmaktadır. Bu kısımda ülkemizdeki STK'ların karşılaştıkları başlıca problemler ele alınacaktır. Öncelikle ülkemizdeki sivil toplum aktivitelerine katılımın yaygın olmadığı görülmektedir. STK'larca yapılan faaliyetlere başlıca katılım

yollarının üyelik, bağışlar ve gönüllülük olduğu görülmektedir. Bunlar arasında ise bağış yapma önde gelmektedir (TÜSEV, 2006: 46-50).

Ülkemizde faaliyet gösteren STK'ların önemli sorunlarından biri bağımsız bir şekilde hareket edememeleridir. Çaha'ya göre ülkemizdeki "sivil toplum kuruluşlarının önemli bir kesimi devletçi bir siyasal kültüre sahiptir" (Çaha 2005). Bu durum tamamıyla STK'ların önemli bir vasfı olan bağımsızlık ilkesi ile zıt bir durumu ortaya çıkarmaktadır. Devletin bilhassa vakıflar ve meslek odaları üzerindeki vesayet ve denetim yetkisinin bu örgütleri sivil toplum olma vasıflarını olumsuz etkilemektedir (Tosun, 2001: 235-236). STK'lar şartlar ne olursa olsun hiçbir şekilde kendi özgünlüklerinden taviz vermemeliler ki nesnel bir şekilde hizmet verebilsinler.

STK'ların önemli sorunlarından bir diğeri, dikkatlerini "örgütsel ve finansal kapasite sorunlarına" vermeleri gösterilmektedir. Odak noktalarının demokratik katılımın topluma yerleştirilmesi yani tabana yayılması ve sonrasında ise bu alışkanlığın toplumda devamlılığını sağlama şeklinde olması gerekmektedir. Keyman'a göre böyle olmayınca da devlet ve STK'lar arasındaki ilişki problemlili bir hal almaktadır (Keyman, 2005: 132). Bir diğer eksiklik, STK'lar arasındaki dayanışmanın maalesef istenilen seviyede olmayışıdır. STK'lar toplumda demokrasinin yerleşmesi rolünü üstlenmekte, demokratikleşmenin de gerçek manasıyla işlemesi için öncelikle kendi aralarında tam bir dayanışma içerisinde olmalıdırlar. Türkiye'deki STK'ların demokratikleşmeye gerçek manada katkı sağlayabilmeleri için nicelik yerine niteliksel bir bakış açısına geçilmesi tavsiye edilmektedir. 1980'li yıllarla karşılaştırıldığında devlet ile STK'lar arasındaki ilişkide önemli adımların atıldığını fakat daha alınması gerekli çok uzun bir yolun olduğu görülmektedir (Şimşek, 2004: 68-69).

Ayrıca ülkemizde devletin STK'lar üzerinde hem yasal hem de finansal denetleme yetkisi söz konusudur. Keyman'a göre bu durum STK'ların devletten bağımsız iş yapmaları önünde ciddi bir engel teşkil etmektedir. STK'ların devlet ideolojisinden bağımsız bilgi üretmeleri yerine daha çok devletin tarafını tutan bilgiler ortaya koyduklarına şahit olmaktayız. STK'lar üstlendikleri misyonları gerçekleştirebilmek için mali kaynaklara ihtiyaç duyarlar. Maalesef devletin, STK'lar üzerindeki finansal denetleme yetkisinin olması bu kuruluşların devletle olan ilişkilerinde önemli bir etken, bu temas bazen iki sektör arasındaki ilişkinin bozulmasına sebebiyet vermektedir. Hatta devletin bu finansal denetleme yetkisinin var olması birbirleriyle dayanışma içerisinde olmaları beklenen STK'ların birbirleri ile rekabet ve hatta çatışmalarına yol açabilmektedir. Dolayısıyla demokrasinin toplumda yerleşmesine ön ayak olabilecek STK'ların, demokratikleşme sürecine ne kadar katkı yaptıkları soru işaretidir, bu duruma çözüm olabilecek reçete ise "devlet ve STK'lar arasındaki sınırın iyi çizilmesidir" (Keyman, 2005: 131). STK'lar özerk ve bağımsız örgütlendiklerinden devletin himayesinde bulunma gibi bir durum söz konusu değildir. Ülkemizde ki yapının olması gerekenden farklı bir hal aldığı görülmektedir. Devletin 'tek taraflı denetim mekanizmasına' sahip anlayışı hâkim olduğundan devlet STK'ları denetlemektedir (Çaha, 2005). Aslında olması gereken bu durumun aksidir yani STK'ların devleti yapmış olduğu icraatlardan ve faaliyetlerinden ötürü denetleme yetkisine sahip olmasıdır. Bu çelişkiyi Çaha, şöyle ifade etmektedir, "STK'lar devletle aktif bir ilişki içerisinde olmalı ve sadece bazı kamu kurumlarının faaliyetlerini denetlemekle sınırlı kalmamalı, aynı zamanda hükümetlerin makro düzeydeki politikalarını da denetlemelidir. Mesela verdiğimiz vergilerin nerelere, nasıl, hangi mekanizmalarla harcandığını bilemiyoruz." Yazara göre STK'lar bir yandan hizmet verebilen bir yandan da devleti ve kamu kurumlarını denetleyebilen bir yapıya kavuşturulmalıdır (Çaha, 2005).

Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı'nın (TÜSEV) 2013'te yaptığı geniş kapsamlı araştırmada ülkemizde faaliyet gösteren STK'ların kamu kurumları ile yaşadıkları temel sorunlar şu şekilde ele alınmaktadır (TÜSEV, 2013: 5);

- Yönetişimin gereği olarak karar süreçlerine katılması gereken STK'ların kamu kurumlarınca eşit birer paydaş kabul edilmemeleri,
- STK'lara dar bir alanda katılım hakkı verilmektedir örneğin sosyal politikalar söz konusu olduğunda,
- STK'ların kamu kurumları nezdinde itibarlı görülmemeleri,
- Yasal mevzuat sıkıntısından dolayı karar alma süreçlerine katılımın halkın bütününe yayılmamaları,
- Son olarak, kamu kurumlarının birtakım STK'lar hakkındaki olumsuz söylemleri, ülkedeki STK'ları itibarsızlaştırmaktadır.

STK'larla ilgili 1990'lardan sonra yönetim anlayışının bir sonucu olarak gündeme gelen bir diğer konu da STK'ların yeteri kadar saydam ve hesap verebilir olup olmadıklarıdır, genel kanaat negatif yöndedir. STK'ların çoğunluğunun formal olmayan bir şekilde yapılandıkları ve bu şekilde faaliyette buldukları anlaşılmaktadır (The Role of Structure of Civil Society, 2012: 11). Ülkemizdeki STK'lara dağıtılan fonların saydam bir biçimde dağıtılmadıkları, yapılan desteklere erişimin sıkıntılı olduğu,

desteklerin karmaşık bir şekilde formatlandığı belirtilmektedir (TÜSEV, 2013: 6). STK'larda hesap verilebilirliğin bütün paydaşları kapsayacak şekilde olması öngörülmektedir. Bu paydaşlar; yönetim kurulu, gelir idaresi, yardım yapan kuruluşlar, gönüllüler ve toplum gibi farklı kesimlerdir (Gulati-Partee, 2001: 35). Hesap verilebilirlik (accountability) sisteminin en önemli elementlerinden biri olan değerlendirme mekanizmasının (evaluation system) işlerlik kazanması ile birlikte programların ve kurumsal etkinliğinin arttırılacağı belirtilmektedir (Carman, 2011: 350). Belirtilen bu olumsuz durum sadece birtakım ülkelerdeki STK'lara özgü bir nitelik olmayıp, neredeyse bütün ülkelerdeki STK'lar için söz konusu olmaktadır. Nasıl ki STK'lar çeşitli yollarla hükümetleri denetleyebiliyorsa, hükümetler de yasal çerçevede dâhilinde STK'ları etkili bir biçimde denetleyebilmelidirler.

Metin içerisinde ifade edildiği üzere STK'lar devletin haricinde var olan kurumları oluşturmaktadırlar. Toplum içerisinde bireyler herhangi bir baskıyla karşılaşmadan çeşitli platformlarda etkin bir biçimde seslerini ve soluklarını duyurabilmelidirler. Kanuni düzenlemelerin yerinde ve uygun olmaları halinde STK'lar vatandaş taleplerinin ilgili mercilere iletilip ve de dikkate alınmasında kilit bir rol üstlenebilirler (Öner, 2001: 59).

Kamu ile aralarındaki kaçınılmaz ilişkiden ötürü her iki sektörde çalışacak yöneticilerin birbirlerini tanımalarının toplum adına faydalı olabileceği belirtilmektedir. Salamon'a göre kamu çalışacak yöneticiler ile STK'larda çalışacak yöneticilerin kariyerleri esnasında birlikte eğitilmeleri önemlidir, bu tür bir eğitim girişimi sonucunda onları "*profesyonel vatandaşlar*" (professional citizens) olarak kabul edebiliriz (Salamon, 1996: 17-18). Profesyonel vatandaşlık bilgisi sayesinde STK'daki bir yönetici STK'lar ile kamu sektörünün arasındaki farkları daha iyi kavrayabilir. Aynı şekilde bir kamu yöneticisi de kamuyu ilgilendiren bir sorunun farkını daha iyi varabilir.

TÜSEV'in 2013 yılında yaptığı araştırma ülkemizdeki STK'ların genel olarak karşılaştıkları başlıca sorunları şu şekilde ortaya koymaktadır (TÜSEV, 2013: 4);

- Kamu kurumları ile kurulan ilişkinin herhangi bir ilke ya da mevzuattan ziyade daha çok bireysel bağlantılara dayanması. Bu durumun karar alma ve siyasa yapma süreçlerinde STK'ları pasifleştirdiği görülmektedir,
- Mevcut mevzuatın, tanınan tüzel kişilik yapılarının (dernek ve vakıflar) kurulması önünde engel oluşturması,
- Denetim çerçevesinin yeterince açık olmaması; dernekler ve vakıflar üzerindeki denetimin ve de bunlara verilecek cezaların uygulama çerçevesinin net olmaması,
- Kamu kurumları tarafından ortaya konulan strateji belgelerinin (bilhassa AB uyum süreci kapsamında) vatandaşlarca tam olarak bilinmemesi dolayısıyla yapılan değişikliklerin zorunluluk şeklinde algılanmasına yol açmaktadır.

Sivil Toplum Kuruluşları için Teknik Destek (Technical Assistance for Civil Society Organizations, TACSO) Projesi ülkemizdeki STK'ların; *örgütlenme özgürlüğü ve toplantı özgürlüğü* konularında sıkıntı yaşadıklarını söylemektedir. Dernek ve vakıflara tanınan örgütlenme biçiminin sivil girişimlere tanınmaması ve bunun yanında STK'ların en doğal hakkı olan toplantı özgürlüğü önünde ciddi zorlukların olması STK'ları gelişimi önünde engel oluşturmaktadır (TACSO, 2015: 10-12).

Yukarıda tespiti yapılan sorunların yanı sıra kamu kurumlarında çalışan görevlilerin yeterli bilgi, yetenek ve tecrübeden yoksun olmalarının STK'ların karşılaştığı önemli eksikliklerden birini oluşturduğuna dikkat çekilmektedir (TACSO, 2015: 32). Ayrıca yöneticilerin; hizmetlerden yararlananların, yönetim kurulu üyelerinin, hissedarların ve profesyonel çalışanların kısacası tüm paydaşların örgüt hedefleri etrafında uzlaştıklarından emin olmaları gerekmektedir. Gerekli eşgüdüm (koordinasyon) hâkim kılınmalıdır. Örgütte tam bir ahenk olmalıdır ki örgüt hedeflediği misyonunu gerçekleştirebilsin.

6. KIZILAY ÖRNEĞİ

6.1. Kuruluş Tarihçesi ve Örgütlenmesi

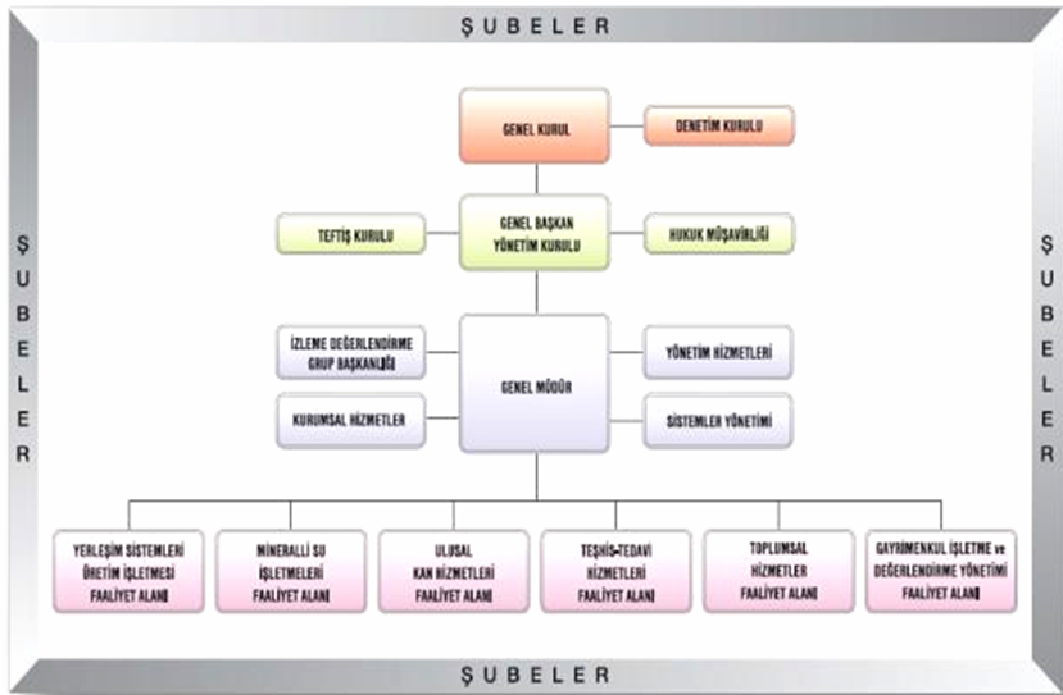
Ülkemizde çeşitli alanlarda faaliyet gösteren birçok STK'ya rastlamak mümkündür fakat Kızılay müstesna bir yere sahip olmuştur. Türkiye'deki en köklü ve aynı zamanda en etkili STK'lardan biri olan Kızılay, Batıda kurulan ve insanların temel farklılıklarından dolayı onlara ayırım yapmayan ilk yardım örgütü olan Kızılhaç'ın bir yansıması olarak kabul edilmektedir (Akgün ve Uluğtekin, 2002: 1). İlk kez 1868 yılında o zamanki ismiyle, "Osmanlı Yaralı ve Hasta Askerlere Yardım Cemiyeti" olarak ortaya çıkmış, 'Savaş meydanlarında yaralananlar arasında bir fark gözetmeksizin yardımda bulunma' isteği bu örgütün ortaya çıkış sebebinin oluşturmuştur. Bazı kaynaklara göre de Kızılay'ın tam anlamıyla bir teşkilat olarak kurulması 1911 yılında gerçekleşmiştir (Çapa, 2010: 11). Bu dönem Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşında mücadele ettiği yıllara rastlamaktadır, hemen sonraki dönemde ise Milli Mücadele süreci başlamıştır. Kızılay'ın 1911 yılında örgütlenmesinde o dönemde etkili olan İttihat ve Terakki kadrolarının kilit roller üstlendiği bilinmektedir (Çapa, 2010: 185). Kızılay'ın örgüt yönetiminde oldukça eğitilmiş bürokratların görevde olması örgütünü hem dış meselelerde hem de sosyokültürel hayatta etkili ve söz sahibi

kılmıştır (Akgül ve Uluğtekin, 2000: 1). Daha sonraki yıllarda sırasıyla 1877'de "Osmanlı Hilaliahmer Cemiyeti," 1923'de "Türkiye Hilaliahmer Cemiyeti," 1935'te "Türkiye Kızılay Cemiyeti" ve son olarak örgüt 1947'de "Türkiye Kızılay Derneği" adını almıştır. "KIZILAY" ismini 1935 yılında ilk kez Mustafa Kemal Atatürk örgüte vermiştir (Kizilay.org.tr). Yani günümüzde hepimizin kullandığı isim ülkemizin kurucusu Atatürk tarafından örgüte verilmiştir. Türk Kızılay'ı veya ilk ismi ile Hilal-i Ahmer Cemiyeti, bir yardım derneği olmanın yanında devletlerarası yardım faaliyetlerinin ve ilişkilerinin bir sembolü ve yönlendiricisi de olagelmıştır. 1864 Cenevre Sözleşmesindeki maddeleri kabul etmesiyle Kızılay tarafsız ve uluslararası bir niteliğe haiz olmuştur. Bu antlaşmaya taraf olması neticesinde Kızılhaç örgütünün çalışma şekliinden istifade etmiş, zamanla Kızılay'a önemli deneyimler kazandırdığı görülmüştür (Çapa, 2010: 185). Kızılhaç'ın kullanmış olduğu haç işaretinin yerine İslam'ı ve Müslümanları temsil eden Hilali kullanması bütün Türk ve İslam dünyasında yakınlaşmanın ve yardımlaşmanın bir ifadesi haline gelmiştir (Tepekaya ve Kaplan, 2003: 200).

Kızılay hakkında genel bilgilere yer verdikten sonra şimdi örgütün yapısına bakabiliriz. Kızılay, faaliyetlerini bir genel merkez ve birçok yerde örgütlenen şubeleri aracılığıyla gerçekleştirmektedir. Kızılay Genel Merkez'i başkent Ankara'da bulunmaktadır. Ülkede yaklaşık 650 şubesi mevcuttur. Türk Kızılay'ının özerk bir yapılanması söz konusudur. Devletten herhangi bir gelir veya maddi bir destek elde etme sözü konusu değildir. Ayrıca Türk Kızılay'ının bütün kademelerindeki görevler genel müdürlük teşkilatı hariç gönüllülük/fahri esasına dayanmaktadır (Kizilay.org.tr). Aşağıdaki tabloda Kızılay'ın örgüt yapısı gösterilmektedir.

Tablo 2: Kızılay Örgütünün Yapısı

Kaynak: Türk Kızılay'ı 2010-2015 Stratejik Planı: 11.

Tabloda görüldüğü üzere Kızılay Genel Müdürlüğü; Genel Başkanlık ve Yönetim Kurulu'na bağlı, en üstte ise Genel Kurulun yer aldığı görülmektedir. Genel Müdürlüğe bağlı çeşitli hizmetleri yürüten birtakım faaliyet alanlarını da görmekteyiz. Örneğin Mineralli su işletmeleri, ulusal kamu hizmetleri veya teşhis-tedavi hizmetleri faaliyet alanı bunlardan birkaçının oluşturmaktadır. Son olarak, şubelerin Kızılay örgüt yapısının bütününe yayıldıkları görülmektedir.

5.2. Örgütün Amacı

Bir STK'nın amacının ne olduğunu anlamak için onun sahip olduğu misyonuna bakmanın gerektiği belirtilmektedir. STK'ların misyonunun toplumun ihtiyaç duyduğu bir hizmeti yerine getirmek olduğu ifade edilmektedir (www.authenticityconsulting.com). Kızılay'ın kâr amacı gütmeyen bir örgüt olarak anlam ve önemini kavramak için örgütün misyonuna bakmakta fayda vardır. Örgütün misyonu şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: "Toplumun güç ve kaynaklarını harekete geçirerek, insan saygınlığının korunması doğrultusunda her koşulda, yerde ve zamanda muhtaç ve korunmasız insanlara yardım etmek ve toplumun afetlerle mücadele kapasitesinin geliştirilmesini desteklemektir" (Kizilay.org.tr). Türk Kızılay'ınca yerine

getirilen yardım ve hizmetler karşılığında maddi herhangi bir karşılık veya gelir elde etme gayesi söz konusu değildir. Toplumda var olan kaynaklar doğrultusunda yardıma muhtaç bireyler söz konusu olduğunda her koşulda bu kişilere yardım elini uzatma amacı söz konusudur. Türk Kızılay'ı tüzel kişiliğe sahip gönüllü bir sosyal hizmet kuruluşu olarak faaliyetlerini sürdürmektedir dolayısıyla yapılan hizmet ve yardımlarda tamamen gönüllülük esastır.

Tepekaya ve Kaplana göre Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti'nin hedefleri arasında; Osmanlı toplumunda dayanışmayı artırmak, toplumda yardımlaşmayı üst seviyeye çıkartmak, şefkat ve merhamet duygularını uyandırmak, hem cephede hem de cephe gerisinde bulunup yaralılara, hastalara ve kimsesizlere yardımda bulunma faaliyetleri bulunmaktadır. Örgüt veya o zamanki adıyla dernek bu faaliyetlerin yanı sıra cephedekilerin ihtiyaç duydukları ilkyardım malzemeleri üreten birtakım atölyeler kurmuştur ve bu atölyeler çeşitli ilkyardım malzemeleri üretilip cephedekilere yetiştirmiştir. Dernek bir yandan da çeşitli konferanslar ve sergiler aracılığıyla toplumdaki bireyleri eğitime ve bilinçlendirme yoluna gitmiştir (Tepekaya ve Kaplan, 2003:148).

Uluslararası Kızıllaç Örgütü'nün sahip olduğu temel ilkeleri paylaşan Türk Kızılay'ının 7 temel ilkesi bulunmaktadır, bu ilkeler (Toplum Liderlerini Teşkilatlandırma Projesi, 2013: 18);

- *İnsanlık*: Bütün insanlara kucak açma hedeflenir; barışı, dostluğu ve işbirliğini kalıcı bir hale getirme uğraşı verilir,
- *Ayrımları gözetmemek*: Din, dil, etnik köken, sınıf ve kültür gibi birtakım farklılıklara göre hareket edilmez, herkese eşit mesafede durulur,
- *Tarafsızlık*: Muhtaç kimselere yardım eli uzatılırken nesnel davranma söz konusu yani taraf tutulmaz,
- *Bağımsızlık*: Faaliyetlerde özerk bir statüde hareket etme esastır, kamu ile özel kesim dışında örgütlenilmektedir,
- *Hayır Kurumu Niteliği*: Kâr amacı olmayan bir yapı olarak ortaya çıktığından hiçbir biçimde kazanç elde etme söz konusu olamaz. Yapılan yardımlar tamamen gönüllülük prensibine göre yapılır,
- *Birlik*: Hizmet verilen ülkelerde birliğin temel alınması ifade edilmekte yani tek bir çatı altında örgütlenme zorunluluğu vardır,
- *Evrensellik*: Kurumun evrensel olduğuna işaret edilmektedir.

Şüphesiz Türk Kızılay'ının temel amacı topluma hizmet etmektir ve yaklaşık 140 yıldır insanlığa birçok alanda yardım götürmekte dolayısıyla Türk Kızılay'ının ülkeye toplumsal yönden katkıları oldukça büyüktür.

6.2. Örgütün Faaliyetleri

Kızılay'ı pek çok değişik faaliyet alanında görmek mümkündür. Örgütün genel faaliyet alanları; sosyal, sağlık, eğitim ve gençlik hizmetleri, afetler konusunda yapılan hizmetler şeklindedir. Bunların yanı sıra örgütün bünyesinde barındırdığı diğer birtakım merkezler şu şekildedir; "Bölge Afet Müdahale ve Lojistik Merkezleri, Yerel Afet Müdahale ve Lojistik Merkezleri, Tıp Merkezleri, İlkyardım Merkezleri, Kan Merkezleri ve Kan İstasyonları, Toplum Merkezleri, Gençlik Kampları, Çadır Üretim Merkezi, Aşevleri, Huzurevleri, Öğrenci Yurtları, Afyon karahisar Mineralli Su İşletmesi" (Kızılay. org.tr). Öyle görülüyor ki Türk Kızılay'ının hizmet ağı oldukça geniş ve güçlü bir yapıdadır.

Yurt içinde yapılan birçok hizmetin dışında Türk Kızılay'ının yaptığı faaliyetlerinin bir kısmının ise yurt dışına yönelik olduğunu da görmekteyiz. Ülke dışında yapılan yardımlardan bir tanesi 2008 yılında Gazze'ye olan yardım çalışmalarıdır. Bu çalışmalar kapsamında ülkedeki hasar görmüş su şebeke hatlarının onarılmasıyla birlikte yaklaşık 240 bin kişi temiz içme suyuna kavuşmuştur. Yine tarımdaki verimin artırılması için bazı projeler hayata geçirilmiş ve bu alandaki girişimler sayesinde yaklaşık 100'lerce çiftçi ailesi destek görmüştür. Türk Kızılay'ının son dönemlerde açlık ve kuraklıkla çetin bir mücadele içinde olan Somali halkına yönelik çalışmaları da bulunmaktadır. Bu kapsamda her gün 10.000'lerce ihtiyaç sahibi insana yemek verilmeye çalışılmıştır. Son olarak, Türk Kızılay'ının komşu ülke Suriye'deki iç karışıklıktan dolayı ülkemize gelen yaklaşık yüz binlerce insanın ihtiyaçlarını karşılamak için büyük gayretler içinde olduğu bilinmektedir. Bu hizmetlerin hız kesmeden devam ettiği görülmektedir (Kızılay.org.tr). Bu ve benzeri hizmetleri daha da artırma adına Kızılay'ın kendisine birtakım hedefler koyduğu bilinmektedir. Aşağıda örgütün 2010-2015 stratejik planında bulunan bazı stratejik göstergeleri yer almaktadır.

Tablo 3: Kızılay'ın 2009 ile 2015 Yılları Arasındaki Stratejik Göstergelerinden Bazıları

Stratejik Göstergeler	Mevcut Durum 2009	Hedef 2015
Yıllık strateji toplantılarının düzenli olarak yapılması ve bu doğrultuda stratejik planın revize edilmesi	-	+
2016-2020 Stratejik Planının hazırlanması	-	+
Her bir faaliyet alanı için izleme değerlendirme sisteminin kurulması	-	+
Türk Kızılay'ı bilgi sisteminin kurulması	-	+

2015 yılında personel devir hızı oranı	-	+
Performans Yönetim Sisteminin bireysel performansı ölçebilececek şekilde yapılandırılması	-	+
Genel Merkez ve şubeler için entegre insan kaynakları yönetimi uygulamalarının tanımlanması	-	+
Telefon görüşmelerinin kendi ağıımızdan ücretsiz olarak sağlanması	-	+
Eğitim modülü geliştirme, uygulama ve eğitici kapasitesinin il şubelerinde oluşturulması	23 İl Şubesi	81 İl Şubesi
81 il şubesine Bağış Yönetim Sisteminin uygulanması	-	+
Ulusal bağış kampanyalarına katılım oranı	%25	%90
81 Şubesine Türk Kızılay'ı iletişim ilke, standart ve politikalarının yaygınlaştırılması	-	+
Gençlik programları aracılığıyla yıllık 300.000 gence ulaşılması; Kızılay ve Kızılaycılığın tanıtılması	270.558 genç	+
Sosyal Hizmet Kuruluşları sayısı	28	100
Uluslararası program, metot ve standartlarının tanımlanmış olması	-	+

Kaynak: Türk Kızılay'ı 2010-2015 Stratejik Planı.

Yukarıdaki tabloda Kızılay'ın 2010-2015 stratejik planında örgütün 2009 yılındaki stratejilerinin 2015 yılı ile karşılaştırıldığını görmekteyiz. Öncelikle belirtilmelidir ki Türk Kızılay'ı yukarıda belirtilen stratejilerin çok daha fazlasını kendine amaç edinmiştir, çalışmamızın kapsamı göz önünde tutularak kurumun hedeflerinin birkaçı gösterilmektedir. Belirlenen stratejiler incelendiğinde Kızılay'ın kısa bir sürede ciddi atılımlar peşinde olduğu anlaşılmaktadır. Örgütün 2009'daki mevcut durumunda; yıllık strateji toplantılarının yapılması gibi son dönemlerde tüm örgütler için önemli görülen bir faaliyetin olmadığı, girişimler için izlenme ve değerlendirme sisteminin yoksunluğu, eğitici kapasitenin sadece bazı illere yayıldığı ve bireysel performansı ölçecek sisteme sahip olamama gibi birtakım eksikliklerin olduğu görülmektedir. Sayılan tüm bu eksikliklerin 2015 yılında yerine getirildiğini görebilmekteyiz. Bu atılımlarla birlikte gençlere daima önem veren örgütün 2009'da yaklaşık 270 bin gence gençlik programlarıyla ulaştığı, 2015 yılında ise hedef olarak belirlediği 300 bin gence ulaşılarak Kızılaycılık bilincinin aşılandığı görülmektedir.

Örgüt ile ilgili bilinmesi gereken bir diğer önemli husus örgütün kadın kolları yapılanmasının mevcudiyetidir. Kadınların desteğini kazanabilme adına ilk olarak 1910 yılında Hilal-i Ahmer Kadın Cemiyeti adında bir merkezin kurulması girişimlerine şahit olmaktayız (Akgül ve Uluğtekin, 2000: 40). Bu girişimlerin neticesinde 'Osmanlı Hilal-i Ahmer Hanımlar Merkezi' 20 Mart 1912 yılında kurulmuştur. Prenses Nimet Muhtar Hanım (Harbiye Nazırı olan Gazi Ahmet Muhtar Paşa'nın eşi) birimin ilk başkanlığını yapmıştır. Bu merkezin kurulmasıyla birlikte bayanlar Hilal-i Ahmer'in çalışmalarına katılmaya başlamışlardır (Tr. Wikipedia.org). 'Hilal-i Ahmer Hanımlar Genel Merkezi Heyeti' o dönemde pek çok faaliyet ve çalışmada aktif olarak rol oynamıştır. Cemiyet bir yandan çeşitli konferanslar ve toplantıların düzenlenmesine, çay ziyafetleri ve kermeslerin açılmasına, çeşitli el işleri ve sergilerden oluşan satış yerlerinin açılması gibi birçok aktiviteye vesile olmuştur. Diğer yandan da cepheadekilere ihtiyaç duydukları yardım malzemelerini ulaştırmada, cephe gerisindeki yardıma muhtaçlara ve ailelerine yardım vazifesini üstlenmiştir (Tepekaya ve Kaplan, 2003: 151-152). 'Hilal-i Ahmer Hanımlar Örgütü' ülkenin en sıkıntılı dönemleri olan Balkan savaşları, Trablusgarp, I. Cihan Harbi ve Kurtuluş Savaşlarında topluma faydalı hizmetlerde bulunmak için canla başla çalışmıştır. Hilal-i Ahmer Hanımlar Merkezi'nin 1923 yılında Konya'da düzenlediği etkinlikte Mustafa Kemal Atatürk, hanımların ülkenin zor dönemlerinde ortaya koymuş olduğu yararlı yardımlar dolayısıyla bu birime teşekkürlerini sunmuştur (arşiv.kizilay.org.tr).

Günümüze gelindiğinde Türk Kızılay Kadın Kollarının çalışmalarına aynı özveriyle devam ettiği görülmektedir. Kan bağışına destek olmak, çocuklara yardım etmek, ev ve iş kadınlarını Kızılay'ın hizmetleri ve faaliyetleri hakkında bilinçlendirmek, çeşitli etkinlikler düzenlenerek kadınların toplumla iç içe olmalarını sağlamak bu birimin birtakım çalışmaları olarak göze çarpmaktadır. Örneğin 2013 yılında başlatılan "Çocuklarımız Okusun Projesi" ile birlikte değişik illerdeki yaklaşık 12 bin çocuğa giyim ve kırtasiye yardımında bulunulmuştur. Ülke genelindeki Kızılay Kadın Kollarının gerçekleştirdiği bazı etkinlikler aşağıda gösterilmektedir.

Tablo 4: Türk Kızılay Kadın Kollarının Ülkedeki Bazı Şubelerince Yapılan Çeşitli Etkinlikler

Türk Kızılayı Ödemiş Şubesi Kadın Kolları	Kahvaltı organizasyonu gerçekleştirilerek katılanlara Kızılay hakkında bilgilendirme yapıldı
Türk Kızılayı Merkez Kadın Kolları Şubesi	"Çocuklarımız Okusun Projesi" kapsamında ihtiyaç sahibi çocuklara çeşitli yardımlar yapıldı
Türk Kızılayı Çekmeköy Şubesi Kadın Kolları	Anneler günü vesilesiyle şehit annelerinin günü kutlandı
Türk Kızılayı Elazığ Şubesi Kadın Kolları	Yapılan etkinlikte Dünya Kadınlar Günü kutlandı
Başakşehir Kızılay Şubesi Kadın Kolları	Kızılay haftasında devlet hastanesi ziyareti

	gerçekleştirildi
Türk Kızılayı Eskişehir Şubesi Kadın Kolları	Ramazan ayında ihtiyaç sahiplerine çeşitli yardımlar yapıldı
Türk Kızılayı Muş Şubesi Kadın Kolları	Evler ziyaret edilerek sakinlere çeşitli yardımlarda bulunuldu
Türk Kızılayı Bismil Kadın Kolları	Bismil'deki ihtiyaç sahibi öğrencilere yardım yapıldı
Türk Kızılayı Ankara Şubesi Kadın Kolları	"Sevgi Bohçası Projesi" kapsamında yeni doğan bebekler için yardım yapıldı

Belirtilen etkinliklerden anlaşılıyor ki Kızılay Kadın Kolları, Türk bayanlarının geçmişte sergiledikleri özveriye aynı anlayışla sahip çıkmakta ve onları topluma faydalı projelere yönlendirmeyi amaç edinmektedir.

SONUÇ

Yirminci yüzyılın son çeyreğine girilirken dünya üzerinde pek çok alanda hızlı ve baş döndürücü gelişmeler cereyan etmiştir. STK'ların toplum yaşamında ön plana çıkarak vazgeçilmez bir konuma gelmesi bu döneme rastlamaktadır. Vatandaşların günlük hayatta ihtiyaç duydukları talep ve beklentileri geçmiş dönemlere göre artış göstermiştir. Ana tedarikçi konumunda bulunan devlet vatandaş taleplerine cevap vermede tek başına yetersiz kalmıştır. Dolayısıyla kamu alanı dışında örgütlenen bir diğer sektör olan STK'lara ihtiyaç hâsıl olmuştur. Devlet ve özel sektörle beraber STK'ların kamusal mal ve hizmetleri vatandaşlara ulaştırması bir zorunluluk halini almıştır. STK'ların kendine özgü, onları devlet ve özel sektörden ayıran birtakım özellikleri bulunmaktadır. Onları özel kılan en önemli nitelik herhangi bir kazanç hedeflerinin olmamasıdır. Topluma hizmet verirken bağımsız bir yapıda örgütlenmeleri bir diğer özelliklerini oluşturmaktadır. Diğer bir yanları yönetim ile vatandaşlar arasında bir köprü vazifesi görmeleridir. Yönetimin politika ve kararlarını vatandaşlara aktarma aynı şekilde vatandaşların talep ve beklentilerinin de yönetime ulaştırılması konusunda temel aracı konumundadırlar. Demokrasi ve ilkelerinin toplumda yerleştirilip kalıcı bir hal almasına katkı sağlamaları bu örgütlerin üzerlerine aldıkları bir diğer misyondur. Günümüzde demokrasinin işlerliği ile STK'ların etkinliği arasındaki pozitif ilişki kuşku götürmez bir gerçeklik halini almıştır.

STK'ların toplum için çok önemli görevler üstlendikleri görülmektedir. Ülkemizde faaliyet gösteren STK'ların karşılaştıkları birtakım zorlukların olduğu bilinmektedir. Öncelikle istenilen bilgi ve tecrübeye sahip elemanların yoksunluğu insan kaynakları yönetiminin etkili bir yapıda olmasını engellemektedir. Ülkemizdeki STK'lar için genel anlamda insan kaynaklarının önemli bir problem olduğu anlaşılmaktadır. Ücretli çalışan sayısının azlığı göze çarpmaktadır. AB projesi kapsamında son dönemlerde edinilen yardımlar sayesinde nitelikli eleman çalıştırabilen örgütlerin arttığı belirtilmektedir. Fakat yapılan yardımların süreklilik arz etmemesi kalifiyeli çalışanları elde tutmayı zorlaştırmaktadır (TÜSEV 2006: 59-60).

Ülkemizde faaliyet gösteren STK'ların bağımsız hareket edememeleri ciddi bir eksiklik olarak görülmektedir. Devletin bu sektör üzerindeki yasal ve finansal denetim mekanizmasının sektörün bağımsız hareket etmesini engellediği ifade edilmektedir bilhassa finansal denetimin. Devletin bu sektör üzerindeki etkisini azaltması tavsiye edilmektedir (Keyman 2005: 132). Ülkemizde bu alanda görülen bir diğer sorun, STK'ların yaptıkları faaliyet ve eylemlere ilişkin yeteri kadar saydam olmadıklarıdır. Ülkemizdeki STK'larda görülen bu gibi problemlerin üstesinden gelmek için STK'ların başarılı oldukları ülkeleri incelemekte fayda vardır. ABD bu ülkelerden bir tanesi, ülkedeki STK'ların aktif ve etkin çalıştıkları kabul edilmektedir. Çalışmada kısaca değinilen ABD'deki STK'ların etkinlikleri ülkemizin ve toplumumuzun sahip olduğu gerçekler göz önünde tutularak incelenebilir. Bizim ülkemizin de ABD'de olduğu gibi birçok farklı kültüre ev sahipliği yaptığı unutulmamalıdır. Örneğin ABD'deki STK'ların ülkedeki farklılıkları bir potada eritme noktasında önemli görevlerde buldukları bilinmektedir. Bizim ülkemizdeki STK'ların da benzer bir rol almaları şüphesiz önemli olacaktır.

Çalışmamızın ele alınan tarafsız ve uluslararası bir niteliğe sahip olan Kızılay'ın, kurulduğu ilk andan itibaren gerek yurt içinde gerekse yurt dışında ihtiyaç sahiplerine yardım elini uzatıp toplumda birlik ve dayanışma ruhunun hâkim olmasına ön ayak olduğu görülmektedir. Örgütün bilhassa kadın ve gençlere yönelik ciddi atılımlarda bulunduğu ve bu alanlarda yaptığı aktivitelerin takdire şayan olduğu görülmektedir. Kızılay gibi önemli bir misyonu üstlenen bir örgütün bilinirliği noktasında daha fazla çabanın ortaya konması gerekmektedir. Örneğin bu amacı gerçekleştirmek için yılın belirli dönemlerinde birtakım okullarda öğrencilere kurumun tanıtımının yapıldığını biliyoruz fakat bu faaliyetin yaygın ve de daha düzenli bir hale getirilmesi gerekmektedir. Çocukların ve gençlerin Kızılay gibi aktif bir STK hakkında bilgi sahibi olmaları gelecek adına umut verici bir durum olarak görülmelidir. Unutulmamalıdır ki bugünün çocukları yarının gençlerini ve gençlerde geleceğin söz sahibi kesimini teşkil edecektir.

KAYNAKÇA

AKGÜN, S. Karal-ULUĞTEKİN, Murat (2000). *Hilal-i Ahmer'den Kızılay'a*, Ankara: TDV Yay. Mat. Tic. İşl. ANHEIER, Helmut K (2005). *Nonprofit Organizations: Theory, Management, Policy*, Routledge, Oxon.

- ARGÜDEN, Yılmaz (2006). Gönüllü Kuruluşlar ve İyi Yönetişim (Ed. Yılmaz Argüden ve Pınar Ilgaz), *Gönüllü Kuruluşların Yönetimi*, İstanbul: ARGE Danışmanlık Yayınları No: 08.
- BELGE, Murat (2003). "Sivil Toplum Nedir? Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları", No: 1, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim ve Araştırma Birimi.
- BLACKWOOD, Amy S.-Roeger, KATIE L. & Pettijohn, SARAH L. (2012). *The Nonprofit Sector in Brief: Public Charities, Giving, and Volunteering*, Urban Institute.
- BOLİ, John (2006). International Nongovernmental Organizations, Walter W. Powel & Richard Steinberg (editörler), *The Nonprofit Sector: A Research Handbook*, New Haven, Yale University Press.
- BORİS, Elizabeth T. (2006). Nonprofit Organizations in a Democracy: Roles and Responsibilities, Elizabeth T. Boris ve C. Eugene Steuerle (editörler), *Nonprofit and Government: Collaboration and Conflict*, Washington, D.C., The Urban Institute Press.
- BROOKS, C. Arthur (2005). "What Do Nonprofits Organization Seek?", (And Why Should Policymakers Care?), *Journal of Policy Analysis and management*, Vol. 24, No: 3 (Summer, 2005), ss. 543-558.
- CARMAN, Joanne G. (2011). "Understanding Evaluation In Nonprofit Organizations," *Public Performance & Management Review*, Vol. 34, No. 3, M. E. Sharpe Inc. ss. 350-377.
- COHEN, S.-ABBOTT, T. (2000). "Integrating Nonprofit Management Education into Graduate Programs in Public Policy and Administration," New York: The School of International and Public Affairs.
- ÇAHA, Ömer (2005). "Devlet ve Sivil Toplum", *Sivil Toplum Dergisi*, <http://www.baltalimani.com/pdf/Devletvestolum.pdf> Erişim Tarihi: 13.05.2015.
- ÇAĞA, Mesut (2010). *Kızılay (Hilal-i Ahmer) Cemiyeti: 1914-1925*, Ankara: Türk Kızılay Derneği Yayınları, 2. Baskı.
- ÇİZAKÇA, Murat (2005). *Osmanlı Dönemi Vakıflarının Tarihsel ve Ekonomik Boyutları, Türkiye'de Hayrseverlik: Vatandaşlar, Vakıflar ve Sosyal Adalet Araştırması Sonuç Raporları*, TÜSEV, Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları.
- GUAY, Terrence-Doh, JONATHAN P.-SINCLAİR, Graham (2004). "Non-Governmental Organizations, Shareholder Activism, and Socially Responsible Investments: Ethical, Strategic, and Governance Implications", *Journal of Business Ethics*, ss. 125-139.
- GULATİ-PARTEE, Gita (2001). "A Primer on Nonprofit Organizations", *Popular Government*, Vol. 66, No. 4, ss. 31-36.
- HAMMACK, David C. (2002). "Nonprofit Organizations in American History: Research Opportunities and Sources", *American Behavioral Scientist*, Vol. 45 No. 11, Sage Publications, ss. 1638-1674.
- How to Start a Nonprofit Organization, <http://managementhelp.org/misc/How-to-Start-Nonprofit.pdf>, (15-5-2015).
- İLHAN, Habibe (2013). "NonProfit Organizations as Providers of Public Goods", *Yönetim ve Ekonomi*, Cilt: 20, Sayı:1, ss. 95-104.
- İNAL, M. Emin-BİÇKES D. Mehmet (2006). "Kar Amaçsız Kuruluşların Çözümünde Pazar Yönlülük Teorisi", *Erciyes İİBF Fakültesi Dergisi*, Sayı 26.
- KEYMAN, E. Fuat (2005). Avrupa'da ve Türkiye'de Sivil Toplum, *Sivil Toplum Akademisi*, http://www.siviltoplunakademisi.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=473:avrupada-ve-turkiyede-sivil-toplum&catid=49:akademik&Itemid=113 Erişim Tarihi: 15.05.2015.
- KOCABAŞ, Fatma (2008). "Küreselleşme Bağlamında Kâr Amacı Gütmeyen Kuruluşların Güçlendirilmesinde İnternetin Önemi", *Kamu-İş*; C:10, S:2, s. 173-195.
- LEWİS, David (2010). Nongovernmental Organizations, Definition and History, Helmut.K. Anheir, Stefan Toepler ve Regina A. List (editörler), *International Encyclopedia of Civil Society*, New York, Springer.
- LİPSKY, M.-SMİTH, Steven R. (1989-1990). "Nonprofit Organizations, Government, and the Welfare State", *Political Science Quarterly*, 104, ss. 625-648.
- McKEEVER S. Brice-PETTİJOHN, L. Sarah (2014). *The Nonprofit Sector in Brief 2014: Public Caharities, Giving, and Volunteering*. <http://www.urban.org/sites/default/files/alfresco/publication-pdfs/413277-The-Nonprofit-Sector-in-Brief--PDF> Erişim Tarihi: 12.05.2015.
- MİRABELLA, M. and WİSH, Naomi W. (2000). "The "Best Place" Debate: A Comparison of Graduate Education Programs for Nonprofit Managers", *Public Administration Review*, Vol. 60, No. 3, ss. 219-229.
- ÖNER, Şerif (2001). "Sivil Toplum Kuruluşlarının Yerel Demokrasi ve Katılım Algılamaları", *Çağdaş Yerel Yönetimler*, Cilt 10, Sayı 2, s. 51-67.
- ÖNER, M. A. (2002). Kavram Kargaşası: Üçüncü Sektör=? Sivil Toplum, <http://panel.stgm.org.tr/vera/app/var/files/3/3.sektor-genis.pdf>, Erişim Tarihi: 16.05.2015).
- ÖZALP, Ali (2008). *Sivil Toplum Örgütlerinin Toplumsal ve Siyasal Bakımdan Önemi* (Dernekler Denetçiliği Yeterlilik Tezi), Ankara.
- ÖZER, M. Halis (2008). "Günümüz İtibariyle Sivil Toplum Kuruluşlarının İktisadi ve Sosyal Fonksiyonları", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, C.7 S.26 (086-097).
- PASHA, A. Ghaus (2004). "Role of Civil Society Organizations in Governance", *Sixth Global Forum Reinventing Government Towards Participatory and Transparent Governance* 24-27 May 2005, Seoul, Republic of Korea.
- SALAMON, Lester M. (2005). *The Changing Context of American Nonprofit Management*, Robert D. H. ve Associates (editörler), The Jossey-Bass Handbook of Nonprofit Leadership and Management, San Fransisco, Jossey-Bass.
- SALAMON, Lester M. (1999). *America's Nonprofit Sector: A Primer*, New York: Second Edition, Foundation Center.
- SALAMON, Lester M. (1999). "Nonprofit Management Education: A Field Whose Time Has Passed?", Center for Civil Society Studies, Working Paper Series No. 7, Johns Hopkins Institute for Policy Studies, http://ccss.jhu.edu/wp-content/uploads/downloads/2013/03/CCSS_WP7_1996.pdf Erişim Tarihi: 18.05.2015).
- STEİNERBERG, Richard & Powel, WALTER W. (2006). "Introduction", (Ed. Walter W. Powel & Richard Steinberg, *The Nonprofit Sector: A Research Handbook*, Second Edition), Yale University Press, New Haven.
- ŞİMŞEK, Sefa (2004). "The Transformation of Civil Society in Turkey: From Quantity to Quality", *Turkish Studies*, Vol. 5, No. 3, ss. 46-74.
- TACSO (Technical Assistance for Civil Society Organizations). 2015. *Sivil Toplum İhtiyaç Analizi Raporu*, http://www.tacso.org/doc/Ihtiyac_Analizi_Raporu.pdf, Erişim Tarihi: 13.05.2015).
- TALAS, Mustafa (2011). "Sivil Toplum Kuruluşları ve Türkiye Perspektifi", *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, Vol. 16, Issue 29, ss. 387-401.
- TEKELİ, İlhan (2003). "Siyasal Toplum ile Sivil Toplum Arasında Yerini Belirlemekte Olan Yerel Yönetimler", *Çağdaş Yerel Yönetimler*, Cilt 12, Sayı 2, ss. 5-15.
- TEPEKAYA, Muzaffer-KAPLAN, Fatma (2003). "Hilal-i Ahmer Hanımlar Merkezi'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri (1877-1923)", *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. <http://arsiv.kizilay.org.tr/UserFiles/File/tezler/Hanımlar%20merkezi.pdf> Erişim Tarihi: 12.05.2015).
- The Role and Structure of Civil Society Organizations in National and Global Governance Evolution and Outlook Between Now and 2030. (2012). AUGUR Challenges for Europe in the World in 2030, European Commission European Research Area. Fifth Draft 2012. http://www.augurproject.eu/IMG/pdf/cso_note_provisional_draft5_june_2012.pdf, Erişim Tarihi: 15.05.2015.

Toplum Liderlerini Teşkilatlandırma Projesi: Afet Zararlarını Azaltma Programı, Afetlerde Toplum Liderlerinin Rol ve Sorumlulukları İle Afetlerden Korunma Bilinci. 2013. 13. Ankara: Baskı, *Türk Kızılayı*.

TOSUN, Gülgün (2001). "Türkiye'de Devlet-Sivil Toplum İlişkisi Bağlamında Demokrasinin Pekişmesinin Önündeki Engellere İlişkin Kuramsal ve Pratik Bir Yaklaşım", *Ege Akademik Bakış*, Cilt: 1, Sayı: 1, ss. 224-243.

Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV). "2013. Sivil Toplum Kuruluşları ile Kamu Sektörü İlişkileri: Sorunlar-Beklentiler", Türkiye'de Sivil Toplumun Gelişimi ve Sivil Toplum-Kamu İşbirliğinin Güçlendirilmesi Projesi, s. 1-18.

Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV) (2006). "Türkiye'de Sivil Toplum: Bir Değişim Süreci", Uluslar arası Sivil Toplum Endeksi Projesi Türkiye Ülke Raporu, TÜSEV Yayınları No: 39, ss. 1-168.

Türk Kızılayı 2010-2015 Stratejik Planı.
http://www.kizilay.org.tr/upload/Editor/files/1310989897_web_Turk_Kizilayi_Stratejik_Plan_2010_2015_tr.pdf, Erişim Tarihi:14.05.2015.

Türkiye'de Sivil Toplum: Bir Dönüm Noktası, Uluslararası Sivil Toplum Endeksi Projesi Türkiye Ülke Raporu II (STEP), *Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı*, Mart 2011, No:51.

YAZIJI, Michael-DOH, Jonathan (2009). "Classifying NGOs: Definitions, Typologies and Networks", (Ed. M. Yaziji ve J. Don), NGOs and Corporations: Conflict and Collaborations, Cambridge University Press, Cambridge, UK.

WALTER, Powell W.-STEINBERG, R. (2006). "A Historical Overview of Philanthropy, Voluntary Associations, and Nonprofit Organizations in the United States, 1600-2000", ed. Peter D. Hall, 32-58. Yale University Press.

WEISBROD, Burton A. (1997). "The Future of the Nonprofit Sector: It's entwining with Private Enterprise and Government", *Journal of Policy and Management* 16, ss. 541-555.

WERKER, Eric-FAİSAL, Z. Ahmed (2008). "What do Nongovernmental Organizations Do?", *Journal of Economic Perspectives*, Vol. 22, No. 2, ss. 73-92.

WEST, Edwin G. (1989). "Nonprofit Organizations: Revised Theory and New Evidence", *Public Choice* 63: ss. 165-174.

WILLETTS, Peter (2002). "What a Non-Governmental Organization? Institutional and Infrastructure Issues", Article 1.44.3.7, Non-Governmental Organization. www.staff.city.ac.uk/p.willetts/CS-NTWKS/NGO-ART.HTM, Erişim Tarihi: 19.05.2015.

http://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrk_K%C4%B1z%C4%B1lay%C4%B1

<http://www.kizilay.org.tr/kurumsal/sayfa.php?t=-Kurumsal-Tarihcemiz>

<http://www.kizilay.org.tr/kurumsal/sayfa.php?t=9>

<http://www.kizilay.org.tr/kurumsal/index.php>

<http://www.kizilay.org.tr/kurumsal/ghaber.php?t=-Genel.Haberler>

<http://arsiv.kizilay.org.tr/index.php?sf=cntnt&id=3>

<http://www.bismilhaber.com/kizilay-kadin-kollari-8-martta-bismilli-cocuklarla-bulustu-5088h.htm>

http://www.musovasi.com/haber/kizilay_kadin_kollari_kollari_sivadi-15897.html

<http://www.haberturk.com/yerel-haberler/haber/46366087-turk-kizilayi-eskisehir-subesi-kadin-kollarindan-ihityac-sahiplerine-yardim>

<http://www.kizilay.org.tr/Haber/KurumsalHaberDetay/1084>

<http://www.baseder.com/?Syf=26&Syz=287612>

<http://elazigkizilay.org/galeri/4-7-turk-kizilayi-elazig-sube-kadin-kollari-8-martta-i.html>

<https://www.kizilay.org.tr/Haber/SubeHaberDetay/2824>

<http://www.cekmekoykizilay.org.tr/turk-kizilayi-cekmekoy-kadin-kollari-sehit-annelerini-unutmadi/>

<https://kizilayankara.org.tr/urun-etiketi/kadin-kollari-2/>